

Sanat Eserlerinde Hz. Peygamber (sas) Kitabının Tanıtımı

A Review on “Sanat Eserlerinde Hz. Peygamber (sas)”

Çiğdem Özay*

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü: Kitap Değerlendirmesi/Article Type: Book Review

Geliş Tarihi: 11 Kasım 2021/Date Received: 11 November 2021

Kabul Tarihi: 3 Aralık 2021/Date Accepted: 3 December 2021

İntihal Taraması/Plagiarism Detection: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi/This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Etik Beyan/Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur/It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited (Çiğdem Özay)

* Sanat Tarihi Yüksek Lisans Mezunu, Diyanet İşleri Başkanlığı/ Art History Post Graduate, Presidency of Religious Affairs, cgdmyz@gmail.com Orcid No: 0000-0002-5468-7106.

CC BY-NC 4.0 | This paper is licensed under a Creative Commons Attribution-Non Commercial License

Sanat Eserlerinde Hz. Peygamber, Prof. Dr. Murat Sülün, İstanbul: Siyer Yayınları, 2021. 528 sayfa

Sanat; insanlık tarihinin başlangıcından itibaren insanların gördükleri ya da hissettikleri duygu ve düşünceleri estetik bir biçimde dışa vurmasıdır. Farklı bir ifadeyle sanat; “İnsanoğlunun yaptığı yapılarda güzellik ölküsünün ifadesi şeklinde de tanımlanabilir.^[1]

İslâm dini sanata ve güzeleğe değer verir. Bu nedendir ki sanat tarihi alanında kendisine geniş bir yer bulan “İslâm Sanatı” sanata farklı bir bakış açısı kazandırmıştır. İslâm coğrafyasının hakim olduğu her yerde minyatür, tezhip, hilye, hat ebru gibi tezyini sanatlarda, el sanatlarında, mimaride, musikide hatta şiir ve edebiyatta kendini göstermiş ve temel ilkesi olarak merkezine “Tevhid”^[2] inancını yerleştirmiştir.

İslâm coğrafyasında güzellik ve estetik kavramları “Allah güzeldir ve güzeli sever.”^[3] hadisinden hareketle bütün eserlerde estetik ve güzellik ön plana çıkarılmıştır. Beşerde bu güzelliğin en güzel yansıması ise şüphesiz ki Hz. Peygamber (sas) olmuştur.^[4]

Bu duygu ve düşüncelerle İslâm dünyasında farklı alanlarda çeşitli eserler üretilmiştir. Bu eserlerden biri Prof. Dr. Murat Sülün’ün Siyer yayınlarından çıkan, Peygamber Efendimizin hat ve levhalara nasıl yansıdığını bizlere anlatan “Sanat Eserlerinde Hz. Peygamber (sas)” isimli kitabıdır.

İlk baskısı ekim ayında çıkan kitap, giriş kısmı ile birlikte dört ana bölüm ve iki ek bölümden meydana gelir. Giriş bölümünün ilk kısmında Kur’ân, vahiy ve peygamber ilişkisi ele alınmıştır. Yazar Peygamber Efendimiz (sas) için canlı Kur’ân ifadesini kullanarak Kur’ân ve Peygamber arasındaki ilişkinin asla bağımsız olmaması gerektiğini vurgulamaktadır. Aynı zamanda peygamber sünnetinin sadece hadisler ve fiili sünnetlerde değil,

[1] Metin Sözen - Uğur Tanyeli, *Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü*, (İstanbul: Remzi Kitabevi, 1986), 208.

[2] Turgut Cansever, *İslâm’da Şehir ve Mimari*, Tarih İnceleme-Araştırma Dizisi 4, (İstanbul: Timaş Yayınları, 2014), 25.

[3] Ebü’l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc, *el-Câmi’u’s-sahih*, nşr. Yâsir Hasan - İzzüddin Dallî - İmâd Tayyâr. 2. Baskı. (Beyrut: Müessesetü’r-Risâle, 1437), “İman”, 147; Mehmet Görmez-Mehmet Emin Özafşar-İsmail Hakkı Ünal-Yavuz Ünal-Bün-yamin Erul-vdğ. (Akademik Heyet), *Hadislerle İslâm*, (İstanbul: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2017), 7/533.

[4] İbrahim Coşkun, “İslâm Sanatının Amacı ve Temel İlkeleri”, *Diyanet Aylık Dergisi* 366, (Haziran 2021), 7.

vahiy geldiğinde onu yaşayan, uygulayan ve insanlara aktaran bir sünnet kavramının olması gerektiğini ifade etmektedir.

Giriş bölümünün ikinci kısmında sanat eserinin tanımı yapılarak güzellik anlayışının Kur'ân-ı Kerim'de nasıl ele alındığı hakkında bilgi verilmektedir. Söz konusu bilgilerden hareketle İslâm Sanatı'nın özünde Allah ve Peygamber olduğu görülmektedir. Yapılan eserler geçmişten günümüze bilgi vermekle kalmaz eserlerin yapıldığı zamanın sosyal ve dini yapısını, yaşantısını, dini inancın insanlar üzerindeki etkisini de yansıtmaktadır.

Yazar giriş bölümünde İslâm'da tasvir yasağına da yer vererek âyetler ve hadisler ışığında bu konuda deliller sunmaktadır. İslâm'da tasvir yasağının oluşmasında resim ve heykelin İslâm öncesi çağlarda putperestlik amacıyla kullanılmasından dolayı ortaya çıktığı bilinmektedir.^[5]

Birinci bölümde yazar İslâm'da tasvir yasağının olması sebebiyle Hz. Peygamberimiz'in (sas) sanata yansımaları gösteren en güzel örneklerin Hilye-i şeriflerde^[6] karşımıza çıktığını ifade etmektedir. Burada incelemeye dahil olan Hilye-i şeriflerde Besmele, Âyete'l- Kürsî ve Kalem 68/4 gibi çeşitli âyetler yer almakta olup yazıların etrafı tezhiplerle süslenmiştir. Hilye-i şeriflerden başka Hz. Muhammed'in (sas) ismi Allah lafzı ile birlikte bazen yan yana bazen karşı karşıya çeşitli cami örneklerinde gösterilmektedir. Bu yazıların dışında Hz. Peygamber'in isimlerinin geçtiği, kendisinin elçi olarak gönderildiği ve O'nun özelliklerinden bahseden âyetlerin yazıldığı kitabeler fotoğraflanarak açıklanmaktadır. Ayrıca âyetlerin Türkçe meallerinin yazılmış olması okuyucu adına kolaylık sağlamaktadır.

Peygamber Efendimiz'in (sas) şahsî özelliklerinden bahsedilen kısımda onun eşsiz bir yaratılışa sahip olduğunu ifade eden Kalem Sûresi 4.âyete yer verilmiştir. Bununla birlikte Peygamberimize müşrikler tarafından söylenen "büyücü, şair, kâhin" gibi sözlerin akabinde Allah'ın bu âyet ile O'nu teselli ettiğine dair ifadeler yer almaktadır. Aynı zamanda sanat eserlerinde Peygamber Efendimiz ile ilgili yer alan âyetlerin ibadethane, türbe vb. gibi mekânlarda bulunan hat yazılarında görüldüğünden bahsedilmektedir. Bu konu başlığının en geniş kısmı Mescid-i Nebvî'nin duvarlarında yazan âyetlerdir. Mescid-i Nebvî'nin duvarlarındaki kuşaklarda yer alan hat yazıları fotoğraflar ile birlikte açıklanmaktadır. Hat yazıları eski ve yeni olarak iki kısma ayrılmış sadece yeni kısmın hat yazılarının Ali Hüsrevoğlu'na ait olduğu bilgisi verilmektedir.

[5] Nusret Çam, *İslâm'da Sanat Sanatta İslâm*, Sanat Araştırmaları: 1, (Ankara: Akçağ Basım Yayım, 2008), 56

[6] Hilye: Sözlükte "süs, ziynet, kolye" gibi anlamlara gelen "hilye" Osmanlı kültüründe Peygamber Efendimiz'in (sas) vasıflarını tasvir eden kitap ve levhalara verilen isimdir. (Mustafa İsmet Uzun, Hilye, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: TDV Yayınları, 1998), 18/44.

Bölümün devamındaki başlıklardan biri Kur'ân'da Hz. Peygamber'e uygulanan eğitim ile ilgili âyetlerin yer aldığı kısımdır. Peygamber efendimize uygulanan eğitim ile ilgili en önemli konulardan birisi Allah'ın sıfat ve isimleri ile O'nun teklîğini anlatan âyetlerin yer aldığı hat yazılarıdır. Bu âyetlerde en fazla karşımıza çıkan sure İhlâs Sûresidir. İhlâs Sûresi ile beraber İsrâ Sûresi 110, Bakara Sûresi 186, Hicr Sûresi 49 âyetleri ile Felak ve Nas Sûrelerinin de Allah'a olan samimiyete ve edilen duanın önemine, asla ümitsizliğe kapılmamaya ve sadece O'na sığınmaya vurgu yapan âyetlere yer verilmektedir. Hat yazılarında yer alan başka bir konu ise Esmâ'ül-Hüsna'dır.

Allah tarafından indirilen ve Peygamberimiz vasıtasıyla gönderilen Kur'ân en büyük mucize olup, insanlığa yol gösteren bir rehberdir. Peygamberimizin anlatıldığı bir eserde muhakkak vahiy de olmalıdır. Yazar bu konudan bağımsız hareket etmeyip Kur'ân-ı Kerim'in mükemmelliğinden ve özelliklerinden bahseden hat yazılarına yer vermektedir. Buradaki yazılarda Memlük, Safevi Celayir dönemlerine ait Kur'ân nüshalarının yanında İmam Şafi'nin (767-820) türbesindeki ve Laleli Camii'nin türbe tarafından girişinde bulunan hat yazılarına dikkat çekilmektedir. Diğer konu başlıkları kible, doğru yol ve ayakların kaydığı noktalar, ilim ve eğitim ve Peygamber'e yönelik ilahi eğitimin sonucu şeklinde devam eder. Birinci bölüm Hz. Peygamber'e dair âyetlerle başkalarına yapılan telmihler konu başlığına ait hat yazıları ile bitmektedir.

İkinci bölümde Hz. Muhammed'in (sas) peygamberliği ve ona karşı olan görev ve sorumluluklarımız ile ilgili olan âyetlerin bulunduğu hat yazıları incelenmektedir. Hz. Peygamberimizin peygamberliği ile ilgili insanların O'na karşı sergiledikleri tutum ve davranışların olduğu âyetler ile başlar, İslâm sanatının oluşmasındaki temel prensibin Tevhid ilkesi olmasının önemi ile devam etmektedir.

Peygamberimize karşı görev ve sorumluluklarımızı bildiren âyetlerde itaat, salat ve selam, O'na karşı gereği gibi iman eden ve güvenen müminlerin yer aldığı âyetler fotoğraflanarak açıklanmıştır.

Üçüncü bölümde yazarın sanat eseri ile ilgili üç cümlesi dikkat çekmektedir. İlk cümle "her sanat eseri ayrı bir dünyadır" sözüyle başlamaktadır. Sanat eseri doğduğu toplum ile günümüz arasında oluşan bir köprüdür. Doğduğu toplumun sosyal ve kültürel değerlerini yansıtır. Aynı zamanda toplumun geçmişinde kalan izleri geleceğe ışık tutar.^[7]

Yazar ikinci cümlede "Cami'nin olmadığı bir toprak, Türk ve İslâm medeniyeti adına henüz tam olarak tapulanmış, vatanlaştırılmış sayılmaz."

[7] Yılmaz Can - Recep Gün, *Türk İslâm Sanatları Estetiği*, (İstanbul: Kayıhan Yayınları, 2011), 18.

demekte ve “ sanat eserleri ait oldukları medeniyetin ve devletin gücüne dair fikir verir” diyerek devam etmektedir. Türk İslâm Devletleri İslâmîyet’i kabul ettikten sonra kazandıkları topraklara camiler yaparak bu düşünceleri yansıtmışlardır. Daha sonra buldukları coğrafyanın sosyal yapısına ve ihtiyacına göre hamam, medrese, kervansaray, dârüşşifa, türbe ve birçok eseri yaparak gelecek nesillere miras bırakmışlardır.

Üçüncü olarak yazar “sanat eseri kendisinin farkında olan, kendisini önemseyen, inceleyen, anlayıp anlamlandırmaya çalışan insanlarda tarih bilinci uyandırır, modern gelenekle bağlar, o muhteşem abideleri vücuda getiren ya da sanat eserlerinin kaderi üzerinde etkili olan zamanın güçlü, tarihi kişiliklerin hayal olmadığını gösterir, hangi inanç, duygu ve düşüncelerle hareket ettiklerini düşündürür.” şeklinde ifade etmektedir.

Sanat eseri ile ilgili bu çarpıcı cümlelerden sonra yazar bu bölümde sanat eserlerinde yer alan hadis-i şerifleri konu başlıkları halinde sıralamaktadır. Allah’ın isimleri ile başlayan hat yazılarından sonra Allah’ın eksik ve kusurlardan münezzehe olduğunu belirten hadis-i şeriflere yer verilmektedir. Kur’ân-ı Kerim ile ilgili hadis-i şeriflerde ise gönüllerin şifası olduğuna ve O’nu öğrenmenin ve öğretmenin faziletine vurgu yapılmaktadır. Kitapta Kur’ân-ı Kerim ile ilgili hadislerin dışında Hz. Peygamber’in konu alındığı “Ben cevâmî’u’l-kelime özelliğiyle gönderildim” hadisi ile sıhhati bakımından şüphe duyulan “Muhammed! Sen olmasaydın şu gök cisimlerini yaratmazdım” hadisine yer verilmektedir.

Mesaj nitelikli hadisler bölümünde iman-amel, ahlak, eğitim-öğretim ve namazın önemini anlatan hadisler ile ölüm-ahiret gibi kavramları bildiren hadislerden bahsedilmektedir.

Dördüncü bölümde şiirlere ve özlü sözlere yer verildikten sonra sonuç bölümü ile kitap tamamlanmaktadır. Kitabın ek bölümlerinde salâtu-salam kavramının anlamı, müminlerin Hz. Peygamber’e salâtı ve çeşitli salavâtlar ile Ahzab Sûresi’nin 56. âyetinin tefsirinden bahsedilmektedir. Kitabın son bölümünde ise Mustafa İzzet, İsmail Zühdi, Hâmid Aytaç, Hasan Çelebi, Husrev Subaşı gibi hattatların farklı hat yazıları ile icra ettikleri hadis-i şerifler yer almaktadır.

Prof. Dr. Murat Sülün’ün bu kitabı birkaç cümle ile özetlenebilecek bir kitap değildir. İlk sayfasından son sayfasına kadar titizlikle hazırlanan bu eserde âyetlerin ve hadislerin konularına göre tek tek aktarılması ve hat yazılarının fotoğraflanıp açıklanması okuyucuyu keyifli bir yolculuğa çıkarılmaktadır. Allah ve peygamber sevgisi İslâm toplumlarının yalnızca kalplerinde kalmamış, ortaya koymuş oldukları her türlü eseri bu sevgi üzerine

bina etmişlerdir. İncelemiş olduğumuz bu eserde söz konusu söz konusu sevginin bir yansıması olup okuyucuya farklı bir bakış açısı kazandırmaktadır.

İncelediğimiz eser gerek üslubuyla olsun gerekse fotoğraflar ve açıklamaları ile âyetler ve hadisler ışığında ilmek ilmek dokunarak hazırlanmıştır. Dolayısıyla Hz. Peygamber'e olan sevginin küçük bir göstergesi olan eser ilerleyen dönemlerde ortaya konulacak çalışmalarına ışık tutması açısından önemli bir yere sahiptir.

Kaynakça

- Can, Yılmaz - Gün, Recep. *Türk İslâm Sanatları Estetiği*, İstanbul: Kayıhan Yayınları, 2011.
- Cansever, Turgut. *İslâm'da Şehir ve Mimari*, Tarih İnceleme-Araştırma Dizisi 4, İstanbul: Timaş Yayınları, 2014.
- Coşkun, İbrahim. "İslâm Sanatının Amacı ve Temel İlkeleri". *Diyanet Aylık Dergisi* 366 (Haziran 2021). 7.
- Çam, Nusret. *İslâm'da Sanat Sanatta İslâm*, Sanat Araştırmaları: 1, Ankara: Akçağ Basım Yayım, 2008.
- Mehmet Görmez-Mehmet Emin Özařar-İsmail Hakkı Ünal-Yavuz Ünal-Bünyamin Erul ve dđ. (Akademik Heyet). *Hadislerle İslâm*. 7 Cilt. İstanbul: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2017.
- Müslim, Ebü'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc. *el-Câmi'u's-sahîh*. nşr. Yâsir Hasan - İzzüddin Dallî - İmâd Tayyâr. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 2. Baskı, 1437.
- Sözen, Metin - Tanyeli Uğur. *Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1986.
- Uzun, Mustafa İsmet. Hilye. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 18/44-47. İstanbul: TDV Yayınları, 1998.

